

**Geliş Tarihi / Received Date**  
19 .09.2022

**Kabul Tarihi / Accepted Date**  
20 .11.2022

## **Askeri Ceza Yargılaması ve 7329 Sayılı Kanunla Yapılan Değişikliklerin Değerlendirilmesi**

*Military Criminal Trial and the Evaluation of the Amendments Made by Law Number 7329*

**Cemal ÖZTÜRK<sup>1</sup>**

**Anıl ÇAKAN<sup>2</sup>**

### **Öz**

Devletler ortaya çıkınca yönetim ve uyuşmazlık çözüme yetkilerini devralmışlardır. Bu kez de devletlerarasındaki uyuşmazlıkların çözümü sorunu gündeme gelmiş ve devletler çözemedikleri bazı sorunlarını savaş yoluyla çözmek durumunda kalmıştır. Devletlerin haklarını koruma içgüdüsü beraberinde orduları ortaya çıkarmıştır. Bir kamu hizmet birimi olarak ordunun ve bu bağlamda yapılacak yargılamanın hukuk kurallarına bağlanması gereğini ortaya koymuştur. Çalışmanın amacı askeri mahkemelerin görev ve yetkileri ile 2017 tarihli Anayasa değişikliği neticesinde sivil yargının askeri yargının yerini alması ve bu süreçte 7329 sayılı Kanun ile yapılan değişikliklerin mevzuat ve yargı kararları ışığında değerlendirilmesidir. Bu amaca yönelik olarak nitel araştırma yöntemlerinden betimsel tarama modeli eşliğinde gerekli literatür, mevzuat ve yargı kararları taranarak gerekli analizler yapılmıştır. Sonuç olarak 7329 sayılı yasayla askeri ceza yargılamasında yapılan değişikliklerle asker kişilerin sivil yargı eliyle yargılanmasına dair usullere açıklık getirilmesi, kişiler açısından çeşitli yeni hukuki güvenceler tanınması, idari makamların adli makamlara yargılama aşamalarında müdahale edememesi gibi değişimlerin hukuk devleti açısından olumlu olduğu görülmektedir.

**Anahtar Kelimeler:** Askeri ceza yargılaması, Asker kişi, Askeri suç, 7329 sayılı Kanun, Soruşturma izni.

### **Abstract**

*When states emerged, they took over the powers of administration and dispute resolution. This time, the problem of resolution of conflicts between states came to the fore and states had to solve some of their problems that they could not solve through war. The instinct of the states to protect their rights has created armies. It revealed that the army as a public service unit and the proceedings to be held in this context should be bound to the law rules. The aim of the study is to evaluate replacing the military judiciary with the duties and powers of military courts, as a result of the Constitutional amendment dated 2017, and the amendments made by Law No. 7329 in this process in the light of legislation and judicial decisions. For this purpose, necessary analyzes were made by*

<sup>1</sup> Sorumlu Yazar: Doç. Dr.-Kamu Hukuku Bilim Uzmanı, Bitlis Eren Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Bitlis/TÜRKİYE, E-mail: cozturk@beu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-3607-1356

<sup>2</sup> Cumhuriyet Savcısı, Bitlis/ TÜRKİYE, E-mail: anilcakan41@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-0030-0244



*scanning the necessary literature, legislation and judicial decisions, accompanied by the descriptive scanning model, which is one of the qualitative research methods. As a result, it is seen that changes by the amendments made with the Law No. 7329 such as clarification of the procedures regarding the trial of military persons by the civilian judiciary, the introduction of various new legal guarantees for individuals, and the inability of the administrative authorities to intervene in the judicial authorities are beneficial for the state of law.*

**Keywords:** Military criminal trial, Military person, Military crime, Law No. 7329, Investigation permit.

## Giriş

Eski zamanlara dayanan askeri personele özgü bir ceza mevzuatının oluşturulması düşüncesi tamamı ile uygulamadaki ihtiyaçlardan doğmuştur. En disiplinli grup hemen hemen bütün milletlerin tarihinde askeriye olmuştur. Bu nedenle ceza kanunları yapılmadan öncesinde dahi ordu açısından ceza yaptırımları ortaya konmuştur. Günümüzde de uygulamadan doğan bu pratik ihtiyaçlar ortadan kalkmış değildir. Aksine ordu disiplinini daha sıkı kurallarla sağlamak için eskiden beri mevcut olan amaca belirli bir statüde bulunan kimseleri (asker kişileri) ilgilendiren hükümleri genel ceza hukukundan ayrı değerlendirmek ve askeri personelce kendilerini ilgilendiren bütün ceza hükümlerini toplu şekilde bir arada vermek gibi başka gayeler de eklenmiştir. Ordu devlet içindeki ve dışındaki düşmana karşı devleti korumakla görevlidir. Bireylerin hayatı pahasına bu görevi yapmak zorundadır. Bu durumlarda görevini yerine getirebilmek için özel usul ve esaslara tabiidir. Bu kurallar askeri yargının gerekçelerini oluşturmaktadır (Köprü, 1988: 27).

Genel adli yargıdan görev ve yetki açısından ayrılan askeri yargı,, genellikle askerlerin görev alanına ilişkin yargılama yapan, savaş ve barış döneminde yargılama yapma yetki ve sorumluluğu değişebilen ve geçmişte eski zamanlara dayanan bir yargı koludur. Askeri yargının ortaya çıkış felsefesi ve amacı öncelikle askeri disiplinin tesis edilmesidir. Askeri yargı mantığının temelinde üç ana kural yatmaktadır. Askeri mahkemelerin askeri birlikle birlikte hareket etmesi sonucunda disiplinsizlik oluşturan eylemin derhal muhakemesine başlanabilmesini sağlayan hazır olma kuralı; disiplinin tesisi için yapılacak yargılamada cezanın yine asker kişiler tarafından verilmesi gerektiği fikrine dayanan askeri adaletin askerlerce dağıtılması kuralı ve itaatin askerliğin temeli olması sebebiyle itaat kuralıdır. Bu durum askeri yargıda çok büyük bir öneme sahiptir. İtaatsizlik ağır yaptırımlara tabi tutulmuş ve bu suça ait yargılamanın itaat kavramının ruhunu anlayabilecek mahkemelerce yapılması gerektiği değerlendirilmiştir (Maraş, 2020: 5). Bu arada adaletin birçok tanımına beraber, hakkın hak sahibine verilmesi ya da hak sahibinin hakkını alması adalet olarak belirtilebilir. (Öztürk, 2022: 40)

Çalışmanın konusu olan askeri ceza hukuku ve cezai yaptırımlar, milletlerin dünya sahnesine çıkmaları ve varlıklarını devam ettirebilmeleri için hayati öneme sahip savaş tarihi ile birlikte doğduğu için hukuk dalları içerisinde en eski ve köklü olanıdır (Karakurumer, 2021: 223; Erman, 1983: 17). Orduların disiplin uygulamaları, korumakla sorumlu oldukları kültürel değer yargılarının yansımalarıdır. Bu bağlamda askeri hukuk tarihi; ulusların gelenek ve göreneklerini, milli değer yargılarını, tarihini, savaş ve hukuk tarihi alanındaki birikimlerinin bütünüdür. Sayılan tüm bu unsurları barındıran Türk askeri hukuk tarihini de bu kapsamda kabul etmek gerekmektedir. (Karakurumer, 2021: 223; Değirmenci & Tanrıverdi, 2014: 56).

## **Askeri Yargı**

### ***Türkiye’de Askeri Yargı***

Askeri yargı iki hususu kapsar. Birincisi Askeri Mahkemelerin suç karşılığı olan ve cezai müeyyideler içeren askeri ceza hukukuna dair yapılan yargı aktiviteleridir. İkincisi; asker olanlara dair idarenin eylem ve işleri ile asker hizmetlerine dair idari nitelikteki işlem ve eylemler sonucu ortaya çıkan anlaşmazlıkların çözülmesindeki yargılama faaliyetleridir. Bu iki alan askeri yargının esas faaliyet alanını oluşturmaktadır (Kocabey, 1997: 237).

Ülkemizde askeri yargının doğuşu Osmanlı Devleti’nin kuruluş yıllarına rastlamaktadır. Başlangıçta adli yargı ile birlikte görülen askeri yargı faaliyetleri Orhan Bey zamanında düzenli ve sürekli orduların kurulması ile adli yargıdan ayrılmış ve farklı şekilde düzenlenmiştir. Başlangıçta padişaha ait olan yargılama yetkisi Divan-ı Humayun’da bizzat padişah tarafından kullanılırken daha sonra padişaha vekaleten veziri azam, kadıasker (kazasker) ve kadılar bu yetkiyi kullanmışlardır. Zaman içerisinde bu şahısların yerini heyetler, meclisler, Divan- Harbler ve sonunda da mahkemeler almıştır. Yargılama yetkisini kullanan bu kuruluşların teşekkülünde hakimlik niteliğini taşıyan kişilerin sayısı giderek artmıştır. 1961 yılına kadar günün koşullarının gerektirdiği yasal düzenlemeler ile askeri yargı çeşitli aşamalar geçirmiş, ilk defa 1961 Anayasası ile anayasal bir statüye sahip olmuştur. 1961 Anayasası düzenlemelerinde askeri mahkemeleri ilk derece mahkemesi olarak, Askeri Yargıtay ve Askeri Yüksek İdare Mahkemesi yüksek mahkemeler arasında sayılmıştır. Bu uygulama ile Türkiye idari ve adli yargı yanında askeri yargıyı da ayrı bir yargı düzeni olarak anayasasında düzenleyen ülkelerden olmuştur (Ural, 1994: 138-139).

### ***Askeri Mahkemelerin Kapatılma Süreci***

Askeri Yargı teşkilatı 1981 Türkiye Cumhuriyeti Anayasasınının 145, 156, 157. maddelerinde düzenlenmiş olup, 11.02.2017 tarihinde resmi gazetede yayımlanan “21.01.2017 tarih 6771 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un” 16. maddesi ile mülga edilmiştir. Bu çalışmanın konusu dikkate alınarak askeri idari yargı müessesesi kısaca tanımlanmış olup ayrıntısı ile incelenmemiştir.

21.01.2017 tarihinde 6771 sayılı Kanun’un 17. maddesiyle yapılan anayasa değişikliği sonucu askerî yargı teşkilatlarının faaliyetine son vermiş olup askeri yargı sistemini anayasamızdan çıkarmıştır. Askeri yargı makamlarının kapatılması ile birlikte askeri suç soruşturmalarının sivil adli makamlarca soruşturulması ve kovuşturulması yoluna gidilmiştir.

Askeri mahkemelerin kapatılmasından önce Askeri Mahkemelerce yapılan askeri suç yargılamalarında 1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu ve 353 sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü hakkında Kanun uygulanmakta idi. 2017 tarihli Anayasa değişikliği ile askeri mahkemelerin faaliyetlerine son verilerek askeri suç soruşturma ve kovuşturmaları sivil yargıya intikal etmiş ancak uygulamada sıkça karıştırıldığı üzere 1632 sayılı Kanun ve 353 sayılı Kanun yürürlükte kalmaya devam etmiştir. Yani 6771 sayılı Kanun ile yapılan anayasal değişiklik sadece askeri mahkemeleri kapatmış ancak askeri mevzuatta bir değişikliğe gitmemiştir. Bu durum askeri suçların, sivil yargı organlarınca, askeri usul ve esas kurallarına göre soruşturulması ve kovuşturulması sonucunu doğurmuştur. Bu durumun getirdiği karışıklıklar ve askeri ve sivil yargılama usul ve esasa yönelik çatışmaları çalışmanın konusunu



oluşturan "24.06.2021 tarih ve 7329 sayılı Askeri Ceza Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile giderilmeye çalışılmıştır.

### **353 Sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluşu Ve Yargılama Usulü Kanununda Durum Askeri Yargının İşleyişi Ve Sisteme Getirilen Eleştiriler**

353 sayılı Kanun'a göre askeri mahkemelerin ilgili Kuvvet Komutanlıklarının görüşü alınıp Milli Savunma Bakanlığı tarafından kurulup kaldırılacağı hükme bağlanmıştır. Askeri mahkemelerin ve askeri savcılıkların kuruluşuna dair teşkilatlanmanın askeri kurum amiri veya kıta komutanı gözetiminde gerçekleşmesi esas alınmıştır.

Askeri mahkemelerde ceza yargılaması süreci adli yargı ceza yargılamaları ile benzerlik göstermektedir. Her ikisinde de soruşturma ve kovuşturma aşamaları bulunur.. Ancak askeri yargıda askeri hâkim ve savcı sınıfından olmamasına rağmen teşkilatında askeri mahkeme kurulan kıta komutanı ya da askeri kurum amirinin soruşturma ve kovuşturmayla ilgili bir takım yetkilere sahip olması askeri yargıda adli yargıdaki uygulamadan farklı bir durum karşımıza çıkarmaktadır. Her iki yargı sistemi arasındaki en belirgin fark bu noktadadır (Yeşil, 2016:1186).

Kıta komutanı veya askeri kurum amirinin askeri ceza yargılamaları üzerinde oldukça etkin olduğu söylenebilir. Askeri kurum amiri veya kıta komutanının askeri mahkemelerin görev alanına giren bir suçlu öğrendikleri takdirde refakatlerindeki askeri savcıya soruşturma açtırabileceğini ve yargılamanın aşamalarını da emrindeki adli müşavirler aracılığıyla takip edebileceğini düzenlemiştir. Bu durum uygulamada kıta komutanının yargılamanın başlangıcından itibaren etkin olduğu, tarafların kullanması gereken bazı hak ve yetkilerle donatılmış olduğu ve hatta yargılamanın bir süjesi olduğu yönünde değerlendirme ve eleştirilerin yapılmasına neden olmuştur.

2017 yılında yürürlüğe giren 6771 sayılı Kanun öncesinde 353 sayılı Kanun döneminde, uygulamada, askeri mahkemelerce komutanın bu yetkisi 4483 sayılı Memurlar ve diğer Kamu görevlilerinin Yargılanması hakkında Kanun'un 1. maddesinde belirtilen, kanunun amacının memurlar ve diğer kamu görevlilerinin görev suçları dolayısıyla yargılanabilmeleri için gerekli soruşturma izninin verilmesine ilişkin düzenlemede olduğu gibi soruşturma izni olarak varsayılmakta ve komutanın askeri suçla ilgili soruşturma açtırma yazısı/soruşturma izin yazısı olarak kabul görmekte idi. O dönemde soruşturma izni olarak adlandırılacak bu komutanlık yetkisinin 4483 sayılı Kanundaki düzenlemeden farkı 353 sayılı Kanunda tarif edilen görev suçları yanında diğer askeri suçları da kapsamı ve şüpheli asker kişiler, askeri savcılıklar gibi ilgilileri tarafından herhangi bir itiraza tabi olamaması gibi farklılıklar arz etmekte idi.

353 sayılı Kanununun 96. maddesinde; 95. maddede belirtilen yollarla bir suç işlendiğini öğrendiğinde askeri savcı soruşturma yapar ve *kamu davasının açılması gerekir gerekmediğine karar verir*, askeri savcılıklarca soruşturma yapılabilmesinin bu prosedürünün 353 sayılı Kanun'un 95. maddesinde düzenlendiği görülmektedir. Buna göre; askeri suçlara dair şikayet ve ihbarların öncelikle ilk olarak şüpheli kişinin amiri hangi makamsa ona gönderilmesi gerekir. Böyle bir durumdan haberdar olan askeri birlik komutanı askeri suçlara dair şüphelinin kimlik bilgilerini, yüklenen suç ve varsa delilleri gösterecek vaka kanaat raporu düzenleyecektir. Düzenlenen bu rapor bağlı bulunduğu, nezdinde askeri mahkeme kurulan askerî kurum amiri veya kıta komutanına gönderilecek olup sonrasında teşkilâtında

askerî mahkeme kurulan kıta komutanı veya askerî kurum amiri, suç evrakını soruşturmaya dair işlemlere başlanması için askeri savcıya gönderecektir. Kıta komutanına tanınan bu yetkiler 353 sayılı Kanun döneminde teknik anlamda, askeri savcılara verilen bir soruşturma emri niteliğindedir.

Gecikmesinde sakınca olan haller ve Ağır ceza mahkemesi görev alanındaki suçlar bu prosedürün dışında olmakla askeri savcılarının ancak böyle bir durumda komutanlıktan herhangi bir izin/emir gelmeden soruşturma yapabilmesine cevaz verilmiştir. Ancak bu durumda da durumun derhal ilgili komutanlığa bildirilmesi şartı getirilmiştir.

Askeri savcılarının soruşturma işlemlerine ilişkin askeri kurum amiri ve komutanlıklarının bu yetkilerine ek olarak 353 sayılı Kanun döneminde, askeri savcılarca yapılan soruşturma sonucunda verilen kamu adına kovuşturmaya yer olmadığına dair karar bir başka deyişle takipsizlik kararlarına, süresi içinde itiraz edilmemiş olması, veya itirazın reddedilmiş olması halinde, soruşturmaya devam edilmesi veya kamu davası açılması hususları yönünden askeri savcıya Millî Savunma Bakanı emir verebilmekteydi. Kamu davasının açılmasına dair emir verildiğinde askeri savcı, dosyasında başkaca bir soruşturma işlemi yapmadan ilgili askeri mahkemeye hitaben iddianame düzenlemek zorundaydı. Buna göre yukarıda izah edilen tüm soruşturma prosedürleri tamamlandığında askeri savcılık tarafından yapılacak soruşturma sonucu kamu adına kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmesi ve Komutanlıkça bu karar itiraz edilmiş ve itirazın reddedilmiş olması halinde dahi Milli Savunma Bakanı'nın askeri savcılık teşkilatına doğrudan emir vererek şüpheli hakkında kamu davasını açılmasını teminen iddianame düzenletebileceğini ifade etmektedir. Bu durum askeri savcılıkların askeri suç soruşturması yapmak ve yapacakları soruşturma sonucunda iddianame tanzim etmek veya takipsizlik kararı verme konularında tam anlamıyla idareden veya amirleri olan komutanlık makamlarından bağımsız olmadıklarını göstermektedir.

6771 sayılı Kanunla yapılan Anayasa değişikliğinden önce kıta komutanının soruşturma ve kovuşturma aşamalarındaki yetkileri uygulamada birçok eleştiriye konu olmuştur. Mahkemelerin bağımsızlığı ile ilgili olarak askeri mahkemelerin komutanlıklar nezdinde kurulu bulunması, ihtiyaçlarının komutanlık makamı tarafından karşılanması gibi hususlar mahkemelerin bağımsızlığını zedeleyen veya en azından Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kriterleri açısından ilgili mahkemenin bağımsızlığına engel bir durum olarak değerlendirilmektedir.

Bunun yanında askeri suç soruşturmalarının Ceza Muhakemesi Kanunu-CMK'nın 160/1. maddesi uyarınca re'sen başlatılmaması, askeri kurum amiri veya komutan iznine tabi olması, soruşturmanın gizliliği ilkesine aykırı olarak her aşamada komutanın askeri yargı makamlarından bilgi isteyebilmesi, askeri mahalde yapılacak arama ve el koymadan o yerdeki askerî birlik komutanı veya kurum amirine bilgi verilmesi, bu tedbirlerinin komutanın bilgisi dâhilinde gerçekleşmesi, kıta komutanının şüphelinin tutuklanmasını istediği takdirde bu istemini askeri savcıya bildirebilmesi ve askeri savcının bu istemi askerî mahkemeye intikal ettirmekle mükellef olması gibi tutuklama tedbirlerinin komutanın iznine, bilgisine ve itirazına tabi olması, komutanın askeri savcılıklarca verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair kararlara, tutuklama ve tutuklama isteminin reddine dair kararlara itiraz edebilmesi gibi yetkiler konusunda 4483 sayılı Kanun'daki memurlar ve diğer kamu görevlilerinin yargılanması ile ilgili verilen



soruşturma izni kapsamındaki yetkileri de aşacak şekilde yargılamanın sùjelerine tanınacak yetkilerin komutana tanınması nedeniyle eleştirilmiştir.

### **Asker Kişi Kavramı**

Askeri, mahkemelerin yargılama görevleri içerisinde anlaşılması gereken ilk unsur "asker kişi" kavramıdır. Kanun'un uygulanmasındaki asker kişiler "*Muvazzaf olan asker; subay, astsubay, askerî öğrenci, uzman jandarma, uzman erbaş, sözleşmeli er ve erbaş, er ve erbaş, askerî hizmette bulunduğu sürede yedek asker ve rızası ile Türk Silahlı Kuvvetlerine katılan*" olarak belirtilmektedir. Anayasa Mahkemesi'nin 15/3/2012 tarihli ve 2011/30 E. Ve 2012/36 K. sayılı kararından (<https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2012/36>) önce "askeri mahalde işlenen suçlar" da bu kategoride iken iptal kararı sonrasında bir suçun sırf askerî mahalde işlenmiş olmasının askerî mahkemede yargılanmayı gerektirmediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumda asker olmayan bir kişi sırf askerî mahalde bir suç işledi diye askerî mahkemelerce yargılanamayacaktır.

### **Askerî Suç Kavramı**

Askerî suçlar 1632 sayılı Kanunda net şekilde tanımlanmamış olup Kanun'un 1. maddesinde bu kanunun hapis, ağır hapis ve ölümlü cezalandırdığı suç askerî cürüm olarak belirtilmiştir, Böylece 1632 sayılı Askerî Ceza Kanunu'ndaki cezalarla cezalandırılan fiiller askerî cürüm şeklinde tanımlanmıştır.

Uyuşmazlık Mahkemesi Kararlarında<sup>3</sup> askerî suç şu üç grupta sayılmaktadır;

a) *Sadece Askerî Ceza Kanunu ile cezalandırılanlar,*

b) *Taşıdığı unsurları kısmen diğer ceza kanunlarında ve kısmen de Askerî Ceza Kanununda gösterilenler,*

c) *Askerî suç (Türk Ceza Kanunu'na atıf suretiyle) çevrilenler.*

Uyuşmazlık Mahkemesi içtihatlarına göre askerî suçlar yönünden sırf askerî suçlar ve askerî suç benzerleri olmak üzere bir ayırım yapıldığı söylenebilmektedir (Yayla, 2018: 276; Duranoğlu, 2008: 46-47).

Askerî ceza yargılamasının sadece asker kişilerin askerî suçlarını veya görevleri ile bağlantılı görev suçlarını kapsamaması, asker kişinin asker kişi aleyhine işlediği diğer (askerî olmayan) suçların da askerî ceza yargılama sahasında bulunması 353 sayılı Kanun döneminde askerî yargıya ve komutanlık iznine tabi olmasına getirilen eleştirilerden olmuştur.

### **Siviller, General Ve Amiraller, Kuvvet Komutanlarının Yargılanması**

#### **Siviller Yönünden**

Anayasa Mahkemesi'nin 20.9.2012 tarihli ve 2011/80 Esas ve 2012/122 Karar sayılı kararı (<https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2012/122>) ile barış zamanında sivillerin askerî mahkemelerde yargılanmasına son verilmiştir. Ancak savaş halinde asker kişilerin işledikleri tüm suçlara ilişkin davalar ve bunlara iştirak eden sivil şahısların işledikleri suçlar nedeniyle görülen davaların askerî mahkemelerde görülmesine olanak sağlanmıştır.

#### **General ve Amiraller Yönünden**

<sup>3</sup> Uyuşmazlık Mahkemesi Ceza Bölümü 30.11.2015 tarihli 2015/34 E ve 2015/37 K, 30.11.2015 tarih 2015/40 E ve 2015/38 K, 06.06.2016 tarih 2016/8 E. ve 2016/9 K. sayılı kararları

353 sayılı Kanun'un 15. maddesinde; General ve amirallerin askeri mahkemelerce yargılanmayı gerektiren suçları dolayısıyla yargılanmalarının Genelkurmay Başkanlığı nezdinde kurulan askeri mahkemede yapılacağı düzenlenmiştir.

Burada nezdinde askeri mahkeme kurulan kıta komutanı Genelkurmay Başkanı olacağı için soruşturma iznini de bu mercii verecektir.

### *Genelkurmay Başkanı ve Kuvvet Komutanları Yönünden*

353 sayılı Kanun'un 15/A maddesine göre; Genelkurmay Başkanı, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri komutanları ile Jandarma Genel Komutanı, görevleriyle ilgili suçlardan dolayı yargılanmalarını gerektirir eylemleri tespit edildiği taktirde Yüce Divanda yargılanmaları düzenlenmiştir. Bu suçlardan dolayı soruşturma açılmasına karar verecek olan makam ise Genelkurmay Başkanı ve kuvvet komutanları hakkında Başbakan, Jandarma Genel Komutanı hakkında İçişleri Bakanındır. Soruşturma iznine karar verecek olan makam yine bu süreçte soruşturmanın selameti ve sıhhati için ilgilileri görevlerinden uzaklaştırılabilecektir. Verilen soruşturma izni kararlarına karşı ilgililer 10 gün içerisinde Cumhurbaşkanlığına itiraz edebilmelerine imkan tanınmıştır. Bu durumda ilgililerce soruşturma izni verilmemesi kararına yapılan itiraz Cumhurbaşkanınca kabul edildiğinde ya da soruşturma izni veren karara itiraz edilmediğinde veya itiraz edilse bile bu itiraz Cumhurbaşkanınca reddedildiğinde bir soruşturma kurulu kurularak, kurulun yapacağı araştırma sonucunda düzenlenen raporda izin verme yetkisine sahip olan makam kamu davası açılmasını gerekli gördüğünde, Yüce Divan sıfatıyla gerekli yargılamayı yapması için soruşturma dosyası Anayasa Mahkemesine gönderilecektir.

Buna göre 353 sayılı Kanun döneminde general ve amirallerin askeri suçları dolayısıyla yargılanmalarının soruşturma iznini ilgisine göre Başbakan veya İçişleri Bakanlığı, itiraz incelemesini Cumhurbaşkanlığı ve yargılamasını yüce divan sıfatıyla Anayasa Mahkemesi yapmaktaydı. Burada 353 sayılı Kanun düzenlemelerine göre diğer asker kişiler yönünden verilen soruşturma izinlerine ilgili personelin veya askeri savcılarının itiraz olanağı tanınmamışken, Genelkurmay Başkanı ve kuvvet komutanları hakkında verilen soruşturma izninin bu kişiler tarafından Cumhurbaşkanını nezdinde itiraz sürecine tabi olduğu göze çarpmaktadır.

## **7329 Sayılı Askerî Ceza Kanunu Ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunla Askeri Yargı**

### ***Genel Olarak***

21.01.2017 kabul tarihli ve 6771 sayılı Kanunla yapılan Anayasa değişikliği sonucu askeri mahkemelerin kapatılması sonrasında askeri yargıya tabi suçların yargılama görevi sivil mahkemelere geçmiştir. Ancak uygulamada askeri suçların düzenlendiği 1632 sayılı Kanun'un ve askeri suçların yargılama usulünü belirleyen 353 sayılı Kanun'un yürürlüğüne devam etmesi sivil yargıdaki benzer düzenlemeler olan 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerin Yargılanması Hakkında Kanun hükümleri ile çelişkilerin bulunması ve kıta komutanının askeri suç soruşturmalarına ve koruma tedbirlerine müdahil olabilmesi, gerektiğinde emir verebilmesi gibi bazı hususlarda sivil yargı mantığı ile bağdaşmayan ve yer yer çelişen durumların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununun 12/a maddesi kıta



komutanını tanımlamaktadır (Yeşil, 2016:1186). Emir yapılması gerekenlerin yetkili amirce bildirilmesidir (Öztürk, 2018: 21).

Aşağıdaki hüküm ve düzenlemelerde mevzuatımızda ve uluslararası metinlerde yargı makamlarının bağımsızlık ve tarafsızlığına vurgu yapıldığı görülmektedir:

i) Anayasamızın 138. maddesinde belirtilen "*Hakimler, görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasaya, kanuna, hukuka ve vicdani kanaatlarına göre hüküm verirler. Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hakimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz.*" ve 9.maddesinde düzenlenen "*Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılır.*" hükümleri,

ii) Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin adil yargılanma hakkına ilişkin 6. maddesindeki "*Herkes davasının.....yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir.*" hükmü,

iii) Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin 10. maddesinde düzenlenen; *Herkesin ..... kendisine herhangi bir suç isnadında bağımsız ve yansız bir mahkeme tarafından tam bir eşitlikle, hakça ve kamuya açık olarak yargılanmaya hakkı vardır.*" hükmü,

iv) Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin 14. maddesindeki; *Herkes ..... bir hukuki uyumsuzluğun karara başlanmasında, hukuken kurulmuş yetkili, bağımsız ve tarafsız bir yargı yeri tarafından adil ve aleni olarak yargılanma hakkına sahiptir.*"

Bu nedenlerle askeri mahkemelerin kapatılması sürecinden sonra mevzuatta ve uygulamada tespit olunan sivil-askeri mantık çatışmalarının önüne geçilmesi ve düzeltilmesi, askeri suç soruşturma ve kovuşturma usullerinde, anayasal ve uluslararası koruma altına alınan ve sivil yargıya entegre edilemeyecek düzenlemelerin mevcudiyeti, bu konudaki çelişki ve eksikliklerin yasama organı tarafından giderilmesine ihtiyaç duyulmasına neden olmaktadır. Zira mevcut düzenlemeler *Ceza muhakemesi çerçevesinde yargılama yapan yargıcın özgür olarak karar verebilmesi* (Centel, 2019: 1) olarak tanımlanabilecek yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığına gölge düşürebilecek nitelikteydi.

AİHM içtihatlarında genel bir değerlendirme ile mahkemenin bağımsız bir görünüme sahip olup olmadığını incelemektedir (Şahbaz, 2022: 249-254). Anayasa Mahkemesi kararlarında yasamaya, yürütmeye ya da diğer güçlerin denetimine bağlı ve etkisine açık olan yargının bağımsızlığından söz edilemez.<sup>4</sup> (Şahbaz, 2022: 255-257). Hakimlik teminatı ve yargı bağımsızlığı konusundaki düzenleme ve kararlarda da değinildiği üzere yargının sivil makamlar yanında askeri makamlardan da bağımsız bir şekilde yürütülmesi gerekmektedir. Sivil-askeri düzenlemelerdeki çelişki ve eksikliklerin giderilmesi, sivil soruşturma ve kovuşturma mercileri ile askeri otoritenin/komutanlıkların ilişkisinin ne olduğu, askeri makamların yargılama safhalarına ne şekilde ve boyutta müdahil olabileceklerine dair düzenlemeler 24.06.2021 tarih ve 7329 sayılı "Askeri Ceza Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile yapılmıştır.

### **Getirilen Değişiklikler**

7329 sayılı Kanun düzenlemelerinin daha iyi anlaşılabilmesi ve 7329 sayılı Kanun'un Ek-15. maddesindeki burada hüküm bulunmadığında *4483 sayılı kanunun uygulanacağı hükmü dolayısıyla*

4 AYM 9.6.1977, 1977/16-86. Tarih ve sayılı, AYM, 27.4.1993, 1992/37, 1993/18. Tarih ve sayılı kararları



sivil yargıdaki benzer bir yasal düzenleme olan 4483 sayılı Kanun hükümleri ile birlikte incelemekte fayda bulunmaktadır.

7329 sayılı Kanun'un 18. maddesi ile 353 sayılı Kanun yürürlükten kaldırılmış olup 1632 sayılı kanunun ek madde 18'deki usul hükümleri bakımından askerî suçların soruşturması ve kovuşturmasına ilişkin olarak bu kanunda hüküm bulunmayan hâllerde 5271 sayılı CMK hükümleri uygulanacağına dair hükmü ile CMK'nın, 353 sayılı Kanun'un usul hükümlerinin yerini aldığı görülmektedir. Yine soruşturma izinleri ile ilgili 4483 sayılı Kanun'a paralel düzenlemeler askeri ceza mevzuatımızda yürürlüğe konmuştur.

4483 sayılı Kanun'daki ilk ayırım memur ve kamu görevlilerinin görevleri nedeniyle işledikleri suçlar yönünden sivil mahkemelerde yargılanmalarının belirli istisnalar haricinde soruşturma iznine ihtiyaç duymasıdır.

Kanuni düzenlemelere bakıldığında askeri suçların yanında bir de sırf askeri suç kavramının bulunduğu görülmektedir. Bunlar *sadece askerler tarafından işlenebilir unsurları ve cezalarının sadece Askeri Ceza Kanununda yer aldığı suçlardır* (Özbakan, 1983: 19; Kardaş, 2001: 2).

Değişiklik öncesi 1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu hem askeri suçun yasal tanımını yapmamakta hem de sırf askeri suçları sınırlı sayı ilkesine uygun şekilde saymamaktaydı. Yapılan düzenlemeyle birlikte daha önceden tartışmalı olan sırf askeri suç kavramı da açıklığa kavuşturulmuş ve sırf askeri suçlar tahdidi (sınırlı sayı-numeris clausus) olarak sayılmakla uygulamadaki karmaşıklık ortadan kaldırılmıştır.

Buna göre asker kişiler tarafından işlenen sırf askeri suçlar: Askeri Ceza Kanununun 60. maddesinde düzenlenen "Söz vererek tahliye olunan harb esirleri", 62. maddesinde düzenlenen "Müstahkem bir mevki, kendi mevkiini, kendisini, bir gemiyi veya tayyareyi düşmana teslim etmek", 65. maddesinde düzenlenen "vazife ve memuriyetlerine gitmemek", 66, 67, 68 ve 70. maddelerinde düzenlenen "firar, yabancı memlekete firar, mehil içi firar, sözleşerek firar", 79. maddesinde düzenlenen "kendini askerliğe yaramayacak hale getirmek", 81. maddesinde düzenlenen "askerlikten kurtulmak için hile yapmak", 82. maddesinde düzenlenen "amir veya üstü tehdit etmek", 85. maddesinde düzenlenen "amir ve mafevkine hakaret etmek", 87. maddesinde düzenlenen "emre itaatsizlikte ısrar", 88. maddesinde düzenlenen "toplu asker karşısında, hizmetten savuşmak için veya silahlı iken yapılan itaatsizlik", 89. maddesinde düzenlenen "büyük zararlar veren itaatsizlik", 90, 91, 97 ve 98. maddelerinde düzenlenen "amire ve mafevka mukavemet, fiilen taarruz, fesat ve fesadı haber vermeme", 100, 101. ve 102. maddelerinde düzenlenen "askeri isyan, askeri isyanda önyak olma, düşman karşısında askeri isyan" ve 136. maddesinde düzenlenen "hizmet ve vazife sırasında dikkatsizlik etme" suçlarıdır. Böylece önceleri yargı kararlarıyla tanımlanmaya çalışılan ve uygulamada tereddüt oluşmasına neden olan sırf askeri suç kavramı açıklığa kavuşturulmuştur.

### ***Askeri Suçlarda Soruşturma İzni***

Ceza yargılamasının başlamasına, devamına ve yargılama yapıp bir sonuca varılmasına engel şartlara muhakeme şartları denmektedir. Soruşturma izni müessesesi ceza yargılamasında bir muhakeme şartıdır. Muhakeme şartları soruşturmanın ve yargılamanın her aşamasında resen dikkate alınır. Bu şartlar gerçekleşmeden soruşturmaya ve kovuşturmaya devam edilemeyeceği gibi şartın gerçekleşmesinin mümkün olmayacağına anlaşılması halinde soruşturmaya veya kovuşturmaya son



verilir. Bu kapsamda kalan bir iddia varsa ivedi şekilde toplanması gereken ve kaybolma ihtimali bulunan deliller toplandıktan sonra (Öztürk, 2006: 58 vd) başka hiçbir işlem yapılmaksızın ilgili merciden soruşturma izni istenir. Mercinin vereceği izinden sonra soruşturma yapılır ve suçun işlendiği yönünde yeterli şüphe varsa kovuşturma aşamasına geçilmek üzere kamu davası açılır. Soruşturma izni verilen her eylem için mutlaka kamu davası açılması zorunluluğu bulunmamaktadır. Yapılan soruşturma neticesinde yeterli şüphe bulunmuyorsa kamu adına kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilebilir. Soruşturmaya elde edilen sübut vasıtaları neticesinde şüphelinin beraat etme olasılığı mahkum olma olasılığından daha düşük ise yeterli şüphe sebebinin olduğu sonucuna varılır (Yıldırım, 2017: 95-115).

7329 sayılı Kanunda Ek-15. madde düzenlemesi ile "Asker kişilerin işledikleri askerî suçların soruşturulması izne tabidir." hükmü getirilmiş, böylece 4483 sayılı Kanuna paralel bir düzenleme ortaya konmuştur.

7329 sayılı Kanunun Ek-15. maddesinde askerî suç soruşturmalarında soruşturma izni vermeye yetkili makamlar 353 sayılı Kanun'dan ayrılarak yeniden belirlenmiştir. Değişiklikle; soruşturma izninin, asgari tugay komutanı veya eşiti askerî kurum amiri, asker kişinin görev yaptığı birlik komutanı veya askerî kurum amiri veya vekilleri tarafından verileceği düzenlenmiştir. Böylece 353 sayılı Kanun'daki nezdinde askerî mahkeme kurulan kıta komutanı veya askerî kurum amirinin soruşturma izni verme yetkisi kural olarak asker kişinin görev yaptığı asgari tugay komutanı ve eşitine verilmiştir.

Yetkili merci önincelemesi sonucu soruşturma izni verilip verilmemesine karar verecek olup aldığı kararını Cumhuriyet başsavcılığının yanında hakkında inceleme yapılan kişiye ve beraberinde şikâyetçiye bildirecektir. Burada verilen karara ilgili kişi on gün içinde itiraz edebilir. 7329 sayılı Kanunun bu yöndeki düzenlemesiyle 4483 sayılı Kanun'a paralellik arz edecek şekilde düzenlemeye kavuşulmuştur. Böylece soruşturma iznine ilişkin 353 sayılı Kanundaki emredici nitelikteki uygulamadan vazgeçilmiş Cumhuriyet savcısına ve taraflara idarenin/askerî makamların vereceği soruşturma iznine itiraz yolu tanınarak konunun bir de idari yargı mercilerince incelenmesi yolunun önü açılmıştır. Böylece bir kişi askerî/idari makamın soruşturma izni vermesi ile doğrudan bir suç şüphesi altına girmemekte idari makamın vermiş olduğu bu izne karşı soruşturma aşamasından önce bir yargı yoluna başvurabilmektedir. Bu açıdan bakıldığında askerî suç soruşturmaları bakımından 7329 sayılı Kanun'la olumlu ve tek yanlılıktan uzak düzenlemeler yoluna gidildiği söylenebilir.

Askerî makamların vermiş olduğu soruşturma izinlerine istinaden her ne kadar soruşturma iznine itiraz edilebileceği düzenlemesi mevcutsa da, sırf askerî suçlara ilişkin verilen soruşturma iznine itiraz edilmesinin Cumhuriyet savcısında gerçekleştirilecek soruşturma işlemlerini engellemeyeceği düzenlemesi ile askerî suç ve sırf askerî suç ayırımına gidilmiş olup, sırf askerî suçlarda verilen soruşturma iznine itiraz olması halinde Cumhuriyet savcısının itiraz sonucunu beklemeden soruşturma işlemlerine devam edebilmesine yetki verilmiştir. Bu durum sırf askerî suçlarda diğer suçlara nazaran daha fazla sarsıldığı varsayılan askerî disiplinin bir an önce sağlanması düşüncesinden kaynaklanmaktadır.

Soruşturma izni verilmesi sonrasında itiraz incelemesini yapacak merciler de asker kişinin rütbe ve görevine göre farklılıklar oluşturmaktadır. Bir Cumhuriyet savcısı veya ilgisine göre Yargıtay

Cumhuriyet başsavcısı itiraz üzerine idare mahkemelerinin veya Danıştay'ın verdiği kararlar ile bağlı olup soruşturma izninin itirazına dair kabul kararına rağmen soruşturma işlemlerine devam edemeyecektir. Verilen soruşturma izninin idare mahkemelerince kesin olarak kaldırılması sonucunda, 7329 sayılı Kanun'un Ek 15/son maddesinin 4483 sayılı Kanun'a yaptığı atıf dolayısıyla hakkında soruşturma izni talep edilen kişi hakkında dosyanın işlemde kaldırılmasına karar verilir.

Ceza muhakemesi süreci soruşturma ve kovuşturma evrelerinden meydana gelir ve iddianame tanzimi doğrudan soruşturma evresini bitirmemektedir. Soruşturma evresinin bitimi ilgili mahkemenin iddianamenin kabulüne karar vermesi ile olmaktadır. Ceza Muhakemesi Kanunda soruşturma evresi *suç şüphesinden kanuni yetkili mercilerin haberdar olmasından iddianamenin mahkemece kabul edilmesine kadarki evredir*. Uygulama açısından bakıldığında böyle bir durumda (sırf askeri suç soruşturmasında) soruşturma izni verilmesine dair karara itiraz olması halinde Cumhuriyet savcısınca delillerin toplanması, soruşturma işlemlerinin tamamlanması ancak iddianame tanzimine gidilmeden önce idare mahkemesince verilecek itiraza yönelik karar sonucunun beklenmesi gerekmektedir.

### ***Cumhuriyet Başsavcılıkları ve Mahkemelerin Görev Ve Yetkileri***

7329 sayılı Kanun'un Ek 19. maddesinde; askeri suçlara ilişkin soruşturmanın suçun işlendiği ilin Cumhuriyet başsavcılığı tarafından veya Hakimler ve Savcılar Kurulunca (HSK) tarafından belirlenecek olan ilçe Cumhuriyet başsavcılığı tarafından görüleceği, bahsi geçen başsavcılıklar bünyesinde askeri suçlar bürosu oluşturulacağı düzenlenmiştir. Buna göre askeri suç soruşturmaları temel olarak suçun işlendiği yer il başsavcılıklarınca yapılacaktır. Ancak iş durumunun yoğunluğuna göre ilçe Başsavcılıklarına da soruşturma yetkisi verilebilecektir. Bu başsavcılıklar nezdinde askeri suçlar bürosu kurularak bu suçlarda uzmanlaşma yoluna gidilmesi, askeri birimlerin kendine özgü yapısı, askeri disiplinin sağlanması gibi ilkeler, komutanlık, emir, askeri hizmet gibi bu yapıya özgü kavramların daha iyi kavranarak daha sağlıklı sonuçlara ulaşılması bakımından olumlu yönde bir düzenleme yapılmıştır. Askeri suç soruşturmasında asli yetki il veya HSK'nın belirlediği ilçe Cumhuriyet başsavcılıklarında olmakla bu makamlar soruşturmanın suçun işlendiği yer ilçe Cumhuriyet savcısı tarafından yapılması talimatını da verebilmektedir. Uygulamada da suçun işlendiği yer Cumhuriyet savcısınca toplanması gereken tüm deliller toplanmak, yapılması gereken tüm soruşturma işlemleri tamamlanmak suretiyle kamu davası açmaya yetkili il başsavcılığına dosya fezleke düzenlenerek gönderilmektedir. Hemen belirtmek gerekir ki düzenlenen fezleke sonucu il başsavcılığının kamu davası ikame etme zorunluluğu bulunmamaktadır. Dosyanın nihai değerlendirilmesi sonucu kamu adına kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar da verilebilecektir.

Askeri suç soruşturmaları ile ilgili yukarıda izah edilen askeri makamlarca yapılacak ön inceleme, soruşturma izni verilmesi veya verilmemesi durumlarına göre ilgililerin itirazı sonucunda mahkemelerce verilecek kararlar ve sonuç olarak Cumhuriyet savcısınca yapılan soruşturma sonucunda yeterli şüpheye ulaşılması halinde suç soruşturmasıyla muhatap olan şüpheli hakkında iddianame düzenlenmesine karar verilmesi halinde, Askeri Mahkemelerin kapatıldığı hususu da gözetildiğinde, kovuşturma işlemlerini yani yargılamayı hangi mahkemelerin yapacağına belirlenmesi gerekmiştir.



Buna göre 7329 sayılı Kanun'un Ek-19. maddesinde "Mahkemelerin görev ve Yetkisi" başlığı ile düzenlemeye gidilmiştir.

İlgili düzenlemeye göre; "Askerî suçlara ilişkin dava ve işler, suçun işlendiği yerin bağlı olduğu ilin adıyla anılan asliye ve ağır ceza mahkemelerinde ya da ... görülür." hükmü ile suç yerinde yapılan askeri suç soruşturması sonrası iddianame tanzimi sonucu açılan davanın suç yerinin bağlı olduğu il merkezinde kurulan asliye ceza mahkemesi ve ağır ceza mahkemelerinde görüleceği düzenlenmiştir.

Askeri suç yargılamalarına ilişkin davalarda bozulan askeri disiplinin bir an önce tesisi düşüncesi ile bu dava ve işlerin acele işlerden sayılacağı ve bunlarla ilgili davaların adli tatilde de görüleceği düzenlenmiştir. Askeri suç kovuşturmalarında mahkemeler yıllık ara verme süreleri ile bağlı olmadan yargılamaya devam edebilecektir.

Genel yetki düzenlemeleri yanında istisna olarak asker kişiler tarafından ülke sınırları dışında işlenen askeri suçlara ülkemizde hangi yer mahkemesinin bakacağına dair düzenleme yapılmıştır. Yurtdışında işlenen ve adli makamlarımızca kovuşturulması gereken askeri suçlarda Ankara Asliye Ceza Mahkemelerinin bakmaya yetkili olduğu düzenlenmiştir. Yurt dışında bulunan askerî mahallerde yapılacak arama kararlarını vermeye de bu yer (Ankara) Sulh Ceza Hâkimliği yetkili olacaktır.

1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu'nun 65. Vazife ve memuriyetlerine gitmeme, 66. Firar, 67. Yabancı memlekete firar, 68. Mehil içi yakalanma ve 70. Sözleşerek firar suçlarına ilişkin dava ve işlerde yetkili mahkeme, şüpheli veya sanığın mensubu olduğu askeri birlik veya askerî kurumun bulunduğu yerde belirlenen Asliye Ceza mahkemeleridir. Bu suçlarda soruşturma ve kovuşturmanın kişinin mensubu olduğu askeri birliğin bulunduğu yerde yapılmasının nedeni askeri disiplinin; firar, görev yerine gitmeme gibi nedenlerle doğrudan o birlikte bozulmasıdır. Teknik olarak firar, izin tecavüzü gibi suçların mütemadi (kesintisiz) suçlardan olduğu, mütemadi suçlarda kesintinin gerçekleşmesi ile suçun tamamlandığı gözetildiğinde suçun kesintiye uğradığı yerden ziyade birlik komutanlığının bulunduğu yerde soruşturulması daha kabul edilebilir görünmektedir. Örneğin; Edirne ilinde görev yaparken birliğinden firar etmiş bir askeri personelin Hakkâri ilinde yakalanması dolayısıyla suçun Hakkâri'de tamamlandığı kabul edilecekse de; Hakkâri'de yapılacak soruşturmalarla Edirne'deki askeri birliğin disiplininin tesisi yerine birlik Komutanlığının bulunduğu yer olan Edirne ilinde soruşturma ve kovuşturmanın yapılması daha isabetli bir düzenleme olmuştur.

Hemen belirtmek gerekir ki bu uygulama askeri mahkemelerin kapatılma sürecinden önce de bu şekilde (birlik Komutanlığının olduğu yer Askeri Mahkemesince) yapılmaktayken, askeri mahkemelerin kapatılması sonrasında ve 7329 sayılı Kanun'un bu yöndeki düzenlemesi öncesinde, suç yerinin mütemadi suçun kesintiye uğradığı yer olarak uygulanması ciddi yetkisizlik sorunlarına yol açmakta ve yargılamalar karşılıklı yetkisizlik kararları nedeniyle sürüncemede kalmaktaydı. Bahse konu somut ve net düzenleme ile askeri mahkemelerin eski uygulamasına dönülerek bu sorunun isabetle çözüldüğü değerlendirilmektedir.

Kanun askeri suçlara bakacak mahkemelerin sadece kuruluşlarından sonra açılacak davalar bakımından görevli olmasını düzenlemiştir. Böylece bir yer mahkemesinin yeni açılacak/belirlenecek mahkemeye dosyalarını devretmesinin önüne geçilmiştir.

### ***Askeri Suçlarda Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması***

7329 sayılı Kanun’la 353 sayılı Kanun’un mülga edilmesi ve 1632 sayılı Askeri Ceza Kanununun ek 18. maddesinde 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’na yapılan atıf dolayısıyla; asker kişiler hakkında yapılacak yargılama sonucunda CMK’nın 231/8. maddesinde belirtilen “Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması” düzenlenmesinin askeri suçlar ve cezalar yönünden de uygulanıp uygulanmayacağı meselesi gündeme gelmiştir. 7329 sayılı Kanun’un ek 17. maddesi ile 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin hükümlerinin üç istisnai durum haricinde askerî suç ve cezalar hakkında da uygulanacağını düzenlemiştir.

Buna göre; i) *Sırf askerî suçlar sebebiyle altı ay ve üzeri hapis cezası alınması,*

ii) *Eylemin ağır disiplin ihlali olması, askeri birliğin güvenliğinde tehlike oluşturması veya askeri birliğin muharebeye dair hazırlanması ya da etkin muharebesinde zafiyet oluşturması veya büyük zarar oluşturması,*

iii) *Eylemin seferberlik ya da savaş döneminde yapılması”* durumlarında 5271 sayılı Kanun’un 231. maddesindeki şartların varlığı halinde dahi mahkemece hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilemeyecektir.

### ***Askeri Suçlarda Tutuklama Tedbiri***

Tutuklama, CMK’da düzenlenen bir koruma tedbiri olup, soruşturma aşamasında şüphelinin ya da kovuşturma aşamasında sanığın hükümden önce özgürlüklerinin hâkim veya mahkeme kararı ile kısıtlanmasını sağlayan bir araçtır (İçten, 2019: 2; Öztürk, 2006: 83 vd).

Tutuklama tedbiri ile ilgili olarak CMK’nın 100. Maddesinde tutuklama sebepleri ve tutuklama sebeplerinin var kabul edildiği durumlar belirtilmiştir.

Askeri suç soruşturma ve kovuşturmaları bakımından tutuklama tedbiri ele alındığında 7329 sayılı Kanun’un Ek 14-d maddesi uyarınca;

Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin bulunması şartının yanında eylemin sırf askerî suç nedeniyle askeri disiplinin ağır şekilde ihlal edilmesi sonucunu doğurması halinde asker kişi hakkında tutuklama kararı verilebileceği düzenlemesi yapılmakla asker kişilerin işledikleri askeri suçlar bakımından CMK’nın 100. ve devamı maddelerinde belirtilen tutuklama nedenlerine ek olarak “*sırf askerî suç nedeniyle askerî disiplinin ağır şekilde ihlal edilmesi*” de tutuklama nedeni sayılmıştır. Elbette eylem dolayısıyla askeri disiplinin ihlal edilip edilmediğini ve ne derecede ihlal edildiğini tutuklama kararını verecek merci değerlendirecektir.

Soruşturma ve kovuşturma konusu suç sırf askerî suç olması halinde tutuklama yasağına ilişkin bu hükümler uygulanamayacaktır. Örneğin 1632 sayılı Kanun’un 68/1. maddesinde belirtilen mehil içi firar suçunun kanuni tanımındaki cezası iki aydan altı aya kadar hapis olmakla birlikte bu suçu işleyen bir şüpheli hakkında askeri disiplinin ağır şekilde ihlal edildiği kanaatine ulaşıyorsa, 5271 sayılı Kanun’da tutuklama kararı verilebilmesi için hapis cezasının üst sınırının iki yıl olması gerektiği düzenlemesine rağmen suçun sırf askeri bir suç olması dolayısıyla tutuklama kararı verilebilecektir.

Kanuni düzenlemelerden de anlaşılacağı üzere; askeri suç yargılamalarında başvurulacak tutuklama tedbirinde 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nda belirtilen tutuklama nedenleri ve yasakları askeri disiplinin sağlanması düşüncesi ile uygulayıcılar açısından daha hafif şartlara tabi tutulmuştur.



## Askeri Suç Soruşturma İzinleri Konusunda Yargı Kararlarının İncelenmesi

2017 yılı Anayasa değişikliği ile askeri mahkemelerin kapatılması sonrasında askeri suç soruşturma ve kovuşturmalarının sivil yargı makamlarınca yürütüldüğüne yukarıda değinilmişti. 7329 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihe kadar da uygulayıcılar açısından mevcut yasal düzenleme olan 353 sayılı Kanun'dan kalma askeri komutanlıkların verdiği soruşturma izinlerine göre yargılamalar yapılmaktaydı. Ancak 7329 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesi ile soruşturma izni prosedürü ayrıntılarıyla ve önceki uygulamadan farklı şekilde düzenlenince ortaya Askeri Mahkemelerin kapatılması ve 7329 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesi arasında geçen süre zarfında verilen soruşturma izinlerinin geçerliliğini koruyup korumayacağı, devam eden dava ve soruşturmalar dolayısıyla 7329 sayılı Kanun prosedürünün işletilerek yeniden soruşturma izni alınması gerekip gerekmediği tartışmaları ortaya çıktı. Hem konunun özeti hem de uygulamadaki ihtilafa yönelik yargı kararları incelendiğinde:

Yargıtay 8. Ceza Dairesi'nin 09.11.2020 tarih 2020/2376 E ve 2020/18121 K. sayılı kararında;

*"...Dosya kapsamına göre, şüpheliler O. Ş. M.B. ve C. A. haklarında şikâyete konu olayla ilgili yapılan soruşturma sırasında, şüphelilerin asker kişi olup, iddia edilen olayların askeri mahalde gerçekleşmesi ve isnat edilen eylemlerin askeri suç niteliğinde olması nedeniyle, 353 sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Hakkında Kanun'un 95. maddesi uyarınca, soruşturma izni talebinde bulunulmasını müteakip, ...Hukuk Hizmetleri Başkanlığı'nın 31/10/2019 tarihli ve 413622(9100-1170-19) sayılı yazısı ile soruşturma izni verilmemesi üzerine, yürütülen soruşturma sonunda Gölbaşı (Ankara) Cumhuriyet Başsavcılığının 12/11/2019 tarihli kovuşturmaya yer olmadığına dair kararının verilmesini takiben, söz konusu karara yönelik itirazın; merciince hakaret ve tehdit suçlarının görev sebebiyle işlenebilecek suçlardan olmadığı, işkence suçunun ise doğrudan soruşturulabilir suçlardan olduğundan bahisle kabulü ile anılan kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın kaldırılmasına karar verildiği olayda; ... ile benzer bir olaya ilişkin Askeri Yargıtay 3. Dairesinin 02/06/2015 tarihli ve 2015/324 Esas, 2015/331 Karar sayılı ilamında, ..... bu nedenle 353 sayılı Kanunun 9. maddesinde belirtilen asker kişilerin askeri olan suçları ile bunların asker kişileri aleyhine yahut askerlik hizmet ve görevleri ile ilgili olarak işledikleri suçlarda aynı Kanunun 8 ve 95. maddesi gereğince işlem yapılmasının zorunluluk arz ettiği,*

*Askerî mahkemeler kaldırılmış ise de, bu durumun 353 sayılı Kanun'un teşkilatında askerî mahkeme kurulu kıta komutanı veya askerî kurum amirine soruşturma izni verme yetkisine ilişkin söz konusu maddesinin uygulanmasına engel teşkil etmeyeceği, pekala Anayasa değişikliği ile askeri mahkemeler kaldırılmazdan hemen önce, nezdinde askeri mahkeme kurulu kıta komutanı veya askeri kurum amiri soruşturma izni hususunda yetkili olmakla birlikte, bu yetkinin sınırının aynı kanunun 95. maddesi ile belirlendiği gözetildiğinde,*

*Somut dosya kapsamında şüpheliler hakkında soruşturma izni verilmediği, soruşturma emrini düzenleyen 353 sayılı Kanun'un 95. maddesinin anayasa değişikliği sebebi ile askeri mahkemeler kaldırılmış olduğundan uygulama olanağının kalmadığı, ancak Anayasanın 129/6 maddesi hükmü gereği 4483 sayılı Kanun hükümleri ile hem 4483 sayılı Kanunda ve hem de diğer Kanunlarla getirilen istisna hükümler de dikkate alınmak suretiyle uygulama yapılması gerektiği; buna göre,*

askerlerin "görevleri sebebiyle" işledikleri suçlardan dolayı soruşturulmaları için yasama organınca düzenleme yapılmıyca kadar, yani soruşturma izni verilip verilmemesi hususunda karar verecek makam belirleninceye kadar soruşturma yapılamayacak, soruşturma yapılamayacağı için kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar da verilemeyecektir. Ancak, askerlerin "görevleri sebebiyle" işledikleri suçların haricinde ve diğer kanunlarda belirtilen doğrudan soruşturma yapılabilecek hallerde, gerekli soruşturma işlemleri yapılarak bir karar verilmesi gerekmektedir. Nitekim 1632 sayılı Askeri Ceza Kanununda öngörülen değişikliğe ilişkin kanun taslağında da "asker kişilerin askerlik hizmet ve görevleriyle ilgili olarak işledikleri suçlar" için "soruşturma izni" tasarlanmıştır..."

Şeklindeki kararı ile askeri mahkemelerin kapatılma sürecinden sonra 353 sayılı Kanun'da belirtilen "nezdinde askeri mahkeme kurulan kıta komutanı" bulunmadığından soruşturma izni vermeye yetkili kimsenin olmadığı, bu nedenle soruşturma izni alınamayan bu dönemde soruşturma evresine de geçilemeyeceğine hükmetmiştir.

7329 sayılı Kanun'un yürürlüğünden sonra verilen; İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 15. Ceza Dairesi'nin 26.10.2021 tarih 2020/6326 E ve 2021/4610 K. sayılı kararında; "...Sanık hakkında yapılan yargılama sonunda izin tecavüzü suçundan 1632 Sayılı Kanunun 66/1-b maddesi gereğince cezalandırılmasına karar verildiği, soruşturma izninin bulunmadığı anlaşılmıştır... Somut olayda, suç tarihinde er olması nedeniyle 1632 Sayılı Kanunun 3/1 maddesine göre askerî şahıs olan sanığın, askerî suç olan 1632 Sayılı Kanunun 66/1-a, 66/1-b maddesinde düzenlenen izin tecavüzü suçunu işlediğinin iddia edilmesi nedeniyle sanığa yüklenen bu suçların soruşturması aynı kanunun Ek-15. Maddesinin 2. Fıkrası uyarınca soruşturma iznine tabi olduğundan, bu soruşturma izninin ceza yargılaması yönünden soruşturma ve kovuşturma şartı olduğu gözetildiğinde, sanık hakkında yapılan yargılamanın durmasına karar verilerek soruşturma izni için sanığın görev yaptığı birliğine yazı yazılması, ilgili kişi tarafından soruşturma izni verilmemesi halinde davanın kovuşturma şartı yokluğu nedeniyle CMK 223/8 maddesi gereğince düşürülmesine, soruşturma izni verilmesi halinde ise, yargılamaya devam edilerek sanığın hukuki durumunun tayin edilmesinde zorunluluk bulunması nedeniyle..." hükmün bozulmasına dair karar verildiği,

Van Bölge Adliye Mahkemesi 3. Ceza Dairesi'nin 14.12.2021 tarih 2021/810 E ve 2021/1891 K. sayılı kararında; "...11/02/2017 öncesinde asker kişileri hakkında soruşturma izni vermeye yetkili makamlar 353 sayılı Kanunun 8. maddesinde yer alan "Nezdinde askeri mahkeme kurulan kıta komutanı veya askeri kurum amiri" olarak belirlenmiştir. 30/06/2021 sonrasında ise soruşturma izni vermeye yetkili merciler ayrıntılı olarak sayılmıştır.

Bu açıklamalar karşısında; CMK'nın 223/8. maddesi uyarınca durma kararı verilerek sanığa isnat edilen suç yönünden, 30/06/2021 tarihli ve 31527 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 7329 sayılı Askerî Ceza Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 5. maddesiyle 1632 sayılı Kanuna eklenen ek 15. madde gereğince sanığın eylem sırasında görev yaptığı yetkili merciden yöntemince soruşturma izni alınması, sonucuna göre sanığının hukuki durumunun belirlenmesinde zorunluluk bulunmasının..." bozmayı gerektirdiğine hükmedilmekle 7329 sayılı



Kanun'un yürürlüğe girmesiyle birlikte devam eden yargılamalarda da yeniden soruşturma izni alınması gerektiğini belirtmiştir.

Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 13. Ceza Dairesi'nin 06.01.2022 tarih 2020/1299 E. ve 2022/82 K. sayılı kararında: "... hüküm tarihinden sonra yürürlüğe giren yasal düzenlemeler karşısında, Askeri kişilerin işledikleri askerî suçların soruşturulması usulü ve merci yeniden düzenlenmiş ve 353 sayılı Askerî Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu yürürlükten kaldırılmış olması karşısında "Suçun işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanun ile sonradan yürürlüğe giren kanunların hükümleri farklı ise, failin lehine olan kanun uygulanır ve infaz olunur." hükümleri hep birlikte değerlendirildiğinde 5237 sayılı TCK.'nın 7/2 uyarınca sanık hakkında 7329 sayılı Kanunun hükümleri uyarınca soruşturma izni verilip verilmeyeceği hususunda yetkili ve görevli merciden usulü dairesince gerekli kararın alınması için durma kararı verilmesi ile sonucuna göre sanığın hukuki durumunun değerlendirilmesinde zorunluluk bulunması..." bozmayı gerektirdiği;

Konya Bölge Adliye Mahkemesi'nin 09.09.2021 tarih 2020/3137 E. ve 2021/2176 K. sayılı kararında: "...Soruşturma emrini düzenleyen 353 sayılı Kanunun 95'inci maddesinin Anayasa değişikliği sebebi ile askerî mahkemeler kaldırılmış olduğundan uygulama olanağının kalmadığı, ancak Anayasanın 129/6 maddesi hükmü gereği 4483 sayılı Kanun hükümleri ile hem 4483 sayılı Kanun ve hem de diğer kanunlarla getirilen istisna hükümler de dikkate alınmak suretiyle uygulama yapılması gerektiği; buna göre, askerlerin "görevleri sebebiyle" işledikleri suçlardan dolayı soruşturulmaları için yasama organınca düzenleme yapıncaya kadar, yani soruşturma izni verilip verilmemesi hususunda karar verecek makam belirleninceye kadar soruşturma yapılamayacak, soruşturma yapılamayacağı için kovuşturmaya da geçilemeyeceği..."

7329 Sayılı Yasanın 5. Maddesi ile 1632 sayılı kanuna eklenen ek madde 15'e göre, asker kişinin görev yaptığı birlik komutanı veya askerî kurum amiri, bu kişilerin yokluklarında ise vekilleri tarafından bizzat vereceği soruşturma izninin istenip, davanın bu izin süresince durmasına karar verilmesi gerekirken yargılamaya devamla hüküm kurulması..." bozmayı gerektirdiği;

Yönündeki kararlar ile askerî mahkemelerin kapatılması sürecinde verilen soruşturma izinlerine dair kararların 7329 sayılı Kanun'daki usullerle yeniden verilmesi gerektiğine hükmetmiştir. Ancak bizce askerî mahkemelerin kapatılma sürecinden sonra ve 7329 sayılı Kanun'un yürürlüğünden önce verilen soruşturma izinlerinin geçerliliğini koruduğunun kabulü gerekmektedir. Zira askerlerin görevleri sebebiyle işledikleri suçlardan dolayı soruşturulmaları için yasama organınca düzenleme yapıncaya kadar, yani soruşturma izni verilip verilmemesi hususunda karar verecek makam belirleninceye kadar soruşturma yapılamaması şeklinde bir görüşe katılmak mümkün görünmemektedir. Her Cumhuriyet savcısı ve hâkim uyuşmazlığın önüne geldiği tarihteki hukuk kurallarına, mevzuata göre bir karar vermek zorundadır. Hiçbir Cumhuriyet savcısı veya hâkimden gelecekte yapılması muhtemel yasa değişikliğine göre elindeki uyuşmazlığı çözmesi veya yasa değişecek düşüncesi ile uyuşmazlığı çözmeyi ıleri bırakması, ertelemesi beklenemez. Yargılama iş ve işlemlerinin kamu hizmeti olduğu konusunda tereddüt yoktur. Buna göre yargı işleri de kamu hizmetleri gibi kesintisiz yürütülmelidir. Bu nedenle 2017-2021 tarihleri arasında askerî makamlarca verilen soruşturma izinlerinin sıhhati konusunda herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır. Kaldı ki bu tarihler



arasında yapılan yargılamalar sonucu verilen kararlar o dönemlerde yine yüksek yargı organlarının onanarak kesinleştirilmiş olup usule ilişkin yeni bir kanuni düzenleme yapılması önceki kararların sıhhatini ortadan kaldırmayacaktır.

Açıklamalar göz önünde bulundurulduğunda, bizce; eğer 7329 sayılı Kanun'dan önce işlenmiş bir askeri suç varsa ve o dönemin askeri makamlarınca verilmiş bir soruşturma izni de bulunuyorsa, bu iznin günümüzde de geçerliliğini koruduğu, şayet 7329 sayılı Kanun'dan önce veya sonra işlenmiş askeri bir suç var ve bu suç hakkında henüz soruşturma iznine dair bir karar verilmemişse 7329 sayılı Kanun hükümlerine göre soruşturma izni prosedürünün uygulanması gerektiği düşünülmektedir.

Çorlu 3. Asliye Ceza Mahkemesi'nin 2017/579 E. ve 2018/358 K. sayılı kararı incelendiğinde;

*“... Çorlu Kara Kuvvetleri Komutanlığı 5'inci Kolordu Komutanlığı Askeri Savcılığı'nın 29/03/2016 Tarih, 2016/511 Esas sayılı iddianamesiyle Çorlu 5'inci Kolordu Komutanlığı Askeri Mahkemesi'ne kamu davasının açıldığı... 6771 Sayılı Kanununun 27/04/2017 tarihinde resmi gazetede yayınlanması ile birlikte Askeri Yargı Organlarının ve Askeri Mahkemelerinin kaldırılması dolayısıyla Çorlu Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından Mahkememize tevzi edilen kamu davasının Ceza Muhakemesi Kanunu'na göre yapılan açık yargılaması sonucunda; sanığın 07/02/2016 – 16/02/2016 tarihleri arasında işlediği izin tecavüzü suçu hakkında 21/06/2018 tarihli kararı ile cezalandırılmasına karar verildiği,”* konu ile ilgili olarak Yargıtay tarafından yapılan temyiz incelemesinde Yargıtay 7. Ceza Dairesi'nin 12.05.2022 tarih, 2021/22559 E. ve 2022/9271 K. sayılı kararı ile hükümdeki maddi hatalar düzeltilmek suretiyle kararın düzeltilerek onanmasına karar verildiği anlaşılmaktadır.

Yargıtay 7. Ceza Dairesi'nin yeni tarihli bu kararında her ne kadar yeniden soruşturma izni alınmasının gerekmediğine dair somut bir ibare yoksa da Yargıtay'ca ilk derece mahkemesince yapılan yargılamada bir eksiklik görülmediğinden kararın onanmasına karar verildiği, Yargıtay'ın 7329 sayılı Kanun'un yürürlüğünden sonra yeniden soruşturma izni alınmamasını bozmayı gerektirir bir eksiklik olarak görmediği sonucuna ulaşılmaktadır. <sup>5</sup>

Yargıtay Ceza Genel Kurulununun 31/01/2012 tarih, 2011/3-222 Esas, 2012/5 Karar sayılı ilamında da belirtildiği üzere; açıkça aksi durum belirtilmemişse yargılamada esas *“hemen (derhal) uygulama ilkesidir. Bu durum, önceki yasanın yürürlükte bulunduğu dönemde, o yasaya uygun biçimde yapılmış işlemlerin geçersizliği sonucunu doğurmayacağı gibi yenilenmesini de gerektirmez.”* şeklinde karar vermiştir.

Bu yöndeki kararların bir sonucu olarak usul işlemleri kural olarak yürürlükteki kanuna göre yapılacak olan usul işlemleri sonradan yürürlüğe giren kanun nedeniyle geçerliliğini yitirmeyecektir. Uygulamada kabul ettiğimiz görüşe paralel olarak askeri, adli ve idari makamlarca da soruşturma izninin yenilenmesine ihtiyaç duyulmadığı yönünde görüşler mevcudiyetini artırmaktadır. Nihai uygulama Kanuna eklenecek bir düzenleme ile veya yüksek yargı uygulamalarının bir yöne evrilmesi ile zaman içerisinde şekillenecek ve ortak bir kabul görecektir.

## **Sonuç ve Öneriler**

Ülkemizde askeri yargı teşkilatının 21.01.2017 tarih ve 6771 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'la getirilen anayasa değişikliği ile kaldırılmasıyla birlikte bir süre

<sup>5</sup> Aynı yönde Yargıtay 7. Ceza Dairesi'nin 16.02.2022 tarih 2021/10187 E. ve 2022/2272 K. sayılı kararı.



sivil mahkemelerce 26.10.1963 resmi gazete tarihli ve 353 sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluşu Ve Yargılama Usulü Kanun usullerine göre yargılama faaliyetlerine devam edilmiş olup, sivil ve askeri mantığın birbirine entegre olması ve uyumlu çalışması maksadıyla çıkarılan 30.06.2021 resmi gazete tarihli ve 7329 sayılı Askerî Ceza Kanunu Ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'la uygulamada olumlu gelişmeler sağlanmıştır. 7329 sayılı Kanun'la değişik 15.06.1930 resmi gazete tarihli ve 1632 sayılı Askeri Ceza Kanun'un mantığının 4.12.1999 resmi gazete tarihli ve 4483 sayılı Memurlar Ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun'a benzetilmesiyle de hukuk sistemimizde yeknesaklık sağlanmış olup bu değişimler hayata geçirilirken askeri disiplinin gerektirdiği istisnai şartlar da göz ardı edilmeyerek kanun metnine işlenmiştir.

7329 sayılı yasayla askeri ceza yargılamasında yapılan değişiklikler ana hatlarıyla:

- Askeri suç soruşturmaları temel olarak suçun işlendiği yer il başsavcılıklarınca yapılacaktır. Ancak iş durumunun yoğunluğuna göre ilçe Başsavcılıklarına da soruşturma yetkisi verilebilecektir. Bu başsavcılıklar nezdinde askeri suçlar bürosu kurularak bu suçlarda uzmanlaşma yoluna gidilmesi daha sağlıklı sonuçlara ulaşılması bakımından olumlu yöndedir.

- Sırf askeri suç kavramı açığa kavuşturulmuştur.

- Suç yerinde yapılan askeri suç soruşturması sonrası iddianame tanzimi sonucu açılan davanın suç yerinin bağlı olduğu il merkezinde kurulan asliye ceza mahkemesi ve ağır ceza mahkemelerinde görülecektir.

-Askeri suç yargılamalarına ilişkin davalarda bozulan askeri disiplinin bir an önce tesisi düşüncesi ile bu dava ve işlerin acele işlerden sayılacak ve bunlarla ilgili davalar adli tatilde de görülecektir.

- Askeri Ceza Kanunu'nun 65. Vazife ve memuriyetlerine gitmeme, 66. Firar, 67. Yabancı memlekete firar, 68. Mehil içi yakalanma ve 70. Sözleşerek firar suçlarına ilişkin dava ve işlerde yetkili mahkeme, şüpheli veya sanığın mensubu olduğu askeri birlik veya askerî kurumun bulunduğu yerde belirlenen Asliye Ceza mahkemeleridir.

- Ceza Muhakemesi Kanununun hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin hükümlerinin askeri suç ve cezalar bakımından üç istisnası: i) *Sırf askerî bir suçtan dolayı altı ay veya daha fazla süreli hapis cezasına hükmedilmesi; ii) Fiilin, disiplini ağır şekilde ihlal etmesi veya birliğin güvenliğini tehlikeye düşürmesi ya da birliğin muharebe hazırlığını veya etkinliğini zafiyete uğratması ya da büyük bir zarar meydana getirmesi ve; iii) Fiilin savaş veya seferberlikte işlenmesi*" durumlarıdır.

- CMK'nın 100. ve devamı maddelerinde belirtilen tutuklama nedenlerine ek olarak "*sırf askerî suç nedeniyle askerî disiplinin ağır şekilde ihlal edilmesi*" de tutuklama nedeni sayılmıştır.

- Soruşturma ve kovuşturma konusu suç sırf askerî suç olması halinde tutuklama yasağına 5271 sayılı Kanun'un 100/4. maddesinde belirtilen tutuklama yasağına ilişkin hükümler uygulanamayacaktır.

Yapılan değişikliklerle asker kişilerin sivil yargı eliyle yargılanmasına dair usullere açıklık getirilmesi, kişiler açısından soruşturma iznine itiraz gibi çeşitli hukuki güvenceler tanınması, idari makamların adli makamlara yargılamanın her aşamasında müdahale edememesi gibi değişimlerin hukuk devleti açısından olumlu olduğu kabul edilmelidir.

Yukarda detaylıca belirtilen anayasamız ve diğer uluslararası metinlere paralel olarak, hukuk devleti, adil yargılanma ve temel haklar çerçevesindeki düzenlemelerin diğer yargılamalar için olduğu gibi

askeri ceza yargılaması aşamaları için de süratle ve kapsamlımcı yapılmasına devam edilmesinin evrensel hukuk bağlamında elzem olduğu değerlendirilmesiyle bu yöndeki çalışmalara devam edilmesi önerilmektedir.

### **Yazar Katkı Oranları**

Çalışmaya 1. Yazar %50, 2. Yazar %50 oranında katkıda bulunmuştur.

### **Çıkar Çatışması Beyanı**

“Askeri Ceza Yargılaması ve 7329 Sayılı Kanunla Yapılan Değişikliklerin Değerlendirilmesi” başlıklı makalemiz ile ilgili herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile mali çıkar çatışması yoktur ve yazarlar arasında da herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

### **Kaynakça**

Centel, N. (2019). Hakimin Tarafsızlığı ve Güvenceleri, <http://nurcentel.com/makaleler/guncelhukuktarafsizlik.pdf>, erişim tarihi: 14.06.2022.

Değirmenci, O. Ve Tanrıverdi, B. (2014). *Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu Şerhi*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Duranoğlu, Y. (2008). Askeri Ceza Kanunu'nda Ölümle Sonuçlanan Neticesi Sebebiyle Ağırlaşmış Suçlar, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Anabilim Dalı Kamu Hukuku Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Erman, S. (1983). *Askeri Ceza Hukuku Umumi Kısım ve Usul*, İstanbul: Üçdal Neşriyat

İçten, M.P. (2019). Tutuklama ve Türkiye'deki Tutuklama Kararlarının Gereksizliği Sorunu, *Dicle Üniversitesi Adalet Meslek Yüksekokulu Dicle Adalet Dergisi*, 3/5, 46-81. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/duamydad/issue/49376/630810>

Karakurumer, A. (2021). Askeri Ceza ve Disiplin Hukukunun Tarihsel Temelleri, *Çankırı Karatekin Üniversitesi Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 9/2, 220-237. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1970053>

Kardaş, Ü. Ve Çıngı, M. (2001). *Askeri Ceza ve Ceza Yargısı*, İstanbul: Kazancı Yayınları.

Kocabey, H. (1997). Türk Askeri Yargısının Tarihi Gelişimi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Eğitimi Anabilim Dalı Doktora Tezi, Malatya.

Köprü, O. (1988). Türkiye'de Askeri Yargı, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi Ankara.

Maraş, H. (2020). Türk Askeri Yargısına Eleştirel Bir Bakış, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Özbakan, H. (1983). *İlgili Mevzuatı İle İctihathı, Gerekçeli, Notlu, Açıklamalı Askeri Ceza Kanunu*, Ankara: Çağ Matbaası.

Öztürk, C. (2006). Ceza Muhakemesinde İz Bilimi, Ankara: Seçkin Yayınları.

Öztürk, C. (2018). Liderlik, Ankara: Nobel Yayınları.



- Öztürk, C. (2022). "Adalet, Liyakat ve Rasyonel İnsan Kaynakları", İnsan Kaynakları Yönetiminde Yeni Yönelimler, (Ed. Mehmet Akif Özer), 39-57, Ankara: Gazi Kitabevi. [https://www.researchgate.net/publication/358637670\\_Adalet\\_Liyakat\\_ve\\_Rasyonel\\_Insan\\_Kaynaklari#fullTextFileContent](https://www.researchgate.net/publication/358637670_Adalet_Liyakat_ve_Rasyonel_Insan_Kaynaklari#fullTextFileContent)
- Şahbaz, İ. (2008). AİHM Kararlarında Yargı Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı, *Anayasa Yargısı*, 25, 229-289, [https://www.anayasa.gov.tr/files/pdf/anayasa\\_yargisi/ibrahim\\_sahbaz.pdf](https://www.anayasa.gov.tr/files/pdf/anayasa_yargisi/ibrahim_sahbaz.pdf) Erişim Tarihi 10.06.2022.
- Ural, D. (1994). Türk Askeri Yargısının Tarihsel Gelişimi, Hacettepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara. Yayla, M. (2018). Askeri Suç Kavramı ve Sırf Askeri Suçlar, *The Journal of Academic Social Science Studies*, 73, 271-280. <https://doi.org/10.9761/JASSS7940>, <https://jasstudies.com/DergiTamDetay.aspx?ID=7940>
- Yeşil, U. (2016). Askeri Ceza Yargısında Komutanın Yetkisi ve Yargılamaya Etkisi, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, 7, 1163-1205. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/229936>
- Yıldırım, M. (2017). *Ceza Soruşturması Rehberi*, Ankara: Adalet Yayınevi. <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2012/36>, erişim tarihi: 10.06.2022. <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2012/122>, erişim tarihi: 10.06.2022. <https://kararlar.uyusmazlik.gov.tr/Karar/Content/98069c45-f2aa-4a12-ba53-1b40ecc143b5?excludeGerekce=False&wordsOnly=False>, erişim tarihi: 14.06.2022.

## Extended Abstract

**Purpose:** The purpose of this study is the duties and powers of military courts, to evaluate replacing the military judiciary with the civilian judiciary as a result of the constitutional amendments dated 2017 and the amendments made with the Law No. 7329 in this process in the light of legislation and judicial decisions

**Literature Review:** Military criminal law and penal sanctions are of vital importance for nations to emerge on the world stage and continue their existence, and are the oldest and most well-established among the branches of law (Karakurumer, 2021: 223; Erman, 1983: 17). Military law history is the whole of the traditions and customs of nations, their national values, their history, their knowledge in the field of war and legal history (Karakurumer, 2021: 223; Degirmenci & Tanrıverdi, 2014: 56). Military jurisdiction covers two issues. The first is the judicial activities of the Military Courts on military criminal law, which includes criminal sanctions. Second; It is the judicial activities in resolving the disputes arising as a result of the actions and works of the administration regarding the military service and the administrative actions and actions regarding the military services (Kocabey, 1997: 237). Disobedience in the military field has been subjected to heavy sanctions and it has been evaluated that the trial of this crime should be done by courts that can understand the spirit of the concept of obedience (Maras, 2020: 5). Turkey is one of the countries that regulate the military judiciary as a separate judicial order in its constitution (Ural, 1994: 138-139).

**Methodology:** For the purpose of the study, necessary analyzes were made by scanning the necessary literature, legislation and judicial decisions, accompanied by the descriptive scanning model, which is one of the qualitative research methods.

**Findings:** *The main lines of the amendments made in the military criminal procedure with the law numbered 7329 are as follows:*

- *Military crime investigations will basically be conducted by the provincial prosecutors' offices of the place where the crime was committed. However, depending on the intensity of the work situation, the District Attorney General's Offices may also be authorized to investigate. Establishing a military crime bureau under these chief prosecutors' offices and specializing in these crimes is positive in terms of achieving healthier results.*
- *The mere concept of military crime has been clarified.*
- *The lawsuit filed as a result of the preparation of the indictment after the military crime investigation carried out at the crime scene will be heard in the criminal court of first instance and heavy penal courts established in the city centre where the crime place is affiliated*
- *With the thought of establishing military discipline as soon as possible in cases related to military crime trials, these cases and works will be considered as urgent matters and the cases related to them will also be heard during the judicial recess.*
- *Three exceptions to the provisions of the Criminal Procedure Code regarding the postponement of the pronouncement of the verdict in terms of military offenses and penalties: i) Sentencing a prison sentence of six months or more for a purely military offense; ii) the act grossly violates discipline or jeopardizes the security of the troop, or impairs the troop's combat readiness or effectiveness, or causes great harm; and iii) The act is committed in war or mobilization”.*
- *In addition to the reasons for detention specified in Articles 100 and the following of the Criminal Procedure Code, "grave violation of military discipline just because of a military crime" has also been counted as a reason for detention.*
- *In case the crime subject to investigation and prosecution is purely a military crime, the prohibition of arrest is in Article 100/4 of Criminal Procedure Code. Provisions regarding the prohibition of detention specified in the article shall not be applicable*

*It should be accepted that the changes made are positive for the rule of law, such as clarification of the procedures regarding the trial of military persons by the civilian judiciary, granting various legal guarantees such as objection to the investigation permission, and the inability of the administrative authorities to interfere with the judicial authorities at every stage of the proceedings.*

*In line with our constitution and other international texts mentioned in detail above, it is recommended to continue the studies in this direction, considering that it is essential in the context of universal law that the regulations within the framework of the rule of law, fair trial and fundamental rights be made quickly and comprehensively for the military criminal trial stages as well as for other trials.*

